

ÖZET

Bu çalışma, doğal hukuk (Naturrecht) düşüncesinin teorik temellerini, tarihsel gelişim çizgilerini ve günümüzdeki yansımalarını ana hatlarıyla ele almaktadır.

Makale, öncelikle doğal hukukun ne anlama geldiğini ve hangi iddialarla ortaya çıktığını kavramsal olarak açıklar: pozitif hukukun ötesinde, doğa, Tanrı ya da akıl kaynaklı olduğu varsayılan, evrensellik ve üstünlük iddiası taşıyan bir normlar alanı.

Bu çerçevede doğal hukukun işlevleri (meşrulaştırma, ilham verme ve eleştirel denetim ölçütü olma) ortaya konulmakta; ayrıca naturalistik yanılğı, insan doğasının belirlenebilirliği, içerik çoğulluğu ve son karar mercii eksikliği gibi temel eleştiriler tartışılmaktadır.

İkinci bölüm, doğal hukuk fikrinin Antik Çağ'daki kozmolojik yaklaşımlardan Orta Çağ'daki teolojik temellendirmelere ve Yeni Çağ'daki akılcı/antropolojik dönüşüme uzanan başlıca duraklarını izler. Bu bağlamda Stoacılık, Thomas Aquinas, Grotius, Hobbes, Pufendorf, Locke ve Kant gibi düşünürlerin farklı doğal hukuk tasavvurları karşılaştırmalı biçimde işlenir.

Üçüncü bölümde, doğal hukuk mirasının modern dönemde en görünür biçimde insan hakları düşüncesinde yaşamaya devam ettiği tezi ele alınır. İnsan haklarının, pozitif hukuk düzenlerinin üzerinde eleştirel bir ölçüt olarak işlev görmesi ve evrensellik iddiası, doğal hukuk tartışmalarıyla bağlantı içinde değerlendirilir.

Dördüncü bölüm, doğal hukuk ile pozitif hukuk arasındaki ilişkinin hukuk felsefesi bakımından doğurduğu gerilimleri irdeler: pozitif hukukun geçerliliğinin salt usulî bir kaynakla mı, yoksa asgarî bir adalet ölçütüyle mi temellendirilebileceği sorusu bu bağlamda merkezdedir.

Sonuç olarak çalışma, "tek bir doğal hukuk"tan söz etmenin güçlüğünü vurgularken, buna rağmen doğal hukuk argümanlarının özellikle meşruiyet, adalet, direnme hakkı ve temel hakların sınırları gibi tartışmalarda hâlen güçlü bir referans noktası sunduğunu göstermektedir.

Makalede ayrıca, doğal hukuk düşüncesinin edebî ve siyasal söylemdeki izlerine (örneğin tiranlığa karşı direnme fikrinin klasik formülasyonlarına)

değnilerek, doğal hukukun yalnızca teorik bir doktrin değil, aynı zamanda pratik-politik bir eleştiri dili olduğu gösterilir.

Bu perspektiften bakıldığında, modern anayasal düzenlerin bazı çekirdek hükümlerinin (örneğin temel hakların dokunulmaz çekirdeği ve anayasal kimlik tartışmaları) doğal hukuk geleneğiyle kurduğu süreklilik de problematikleriyle birlikte görünür hâle gelmektedir.